

8. A Practical Guide to Regional Foresight European Communities. 2001.
9. *Monterisi A.* Regional innovation strategies: the Apulian experience and the role of ARTI / A. Monterisi. — Brussels, 7 October, 2009. — 18 p. — Режим доступу : http://www.arti.puglia.it/fileadmin/user_files/download/OD_Puglia_7oct09_ilo.pdf
10. Regional Innovation Strategy for the South West region of Bulgaria. — Режим доступу : <http://www.innovatingregions.org/download/RIS%20South%20West%20Bulgaria%20Executive%20Summary.pdf>
11. *Winning Through Foresight: A Strategy Taking the Foresight Program to the Millennium / Office of Science and Technology.* L., 1996.
12. Workforce Innovation in Regional Economic Development Background. — Режим доступу : http://www.doleta.gov/wired/files/WIRED_overview.pdf

Статтю подано до редакції 20.10.2012 р.

УДК-339

І.О. Романенко,
аспірант кафедри статистики,
ДВНЗ «Київський національний економічний університет»

МЕХАНІЗМ РЕГУЛЮВАННЯ МІЖНАРОДНОЮ ТРУДОВОЮ МІГРАЦІЄЮ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

АНОТАЦІЯ. У статті представлено результати проведеного дослідження з регулювання міжнародною трудовою міграцією, з'ясовані напрями та обсяги трудової міграції в країні світу, представлений механізм регулювання міграційними потоками, проаналізований стан та розвиток державної міграційної політики, запропоновано пропозиції щодо вдосконалення державної політики України у сфері міжнародної трудової міграції населення.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: механізм державного регулювання, методи, важелі, інструменти регулювання, міжнародна міграція населення, міграційна політика, система регулювання трудовою міграцією.

АННОТАЦИЯ. В статье представлены результаты проведенного исследования по регулированию международной трудовой миграцией, определены направления и объемы трудовой миграции в страны мира, представлен механизм регулирования миграционными потоками, проанализировано состояние и развитие государственной миграционной политики, предложен механизм по совершенствованию государственной политики Украины в сфере международной трудовой миграции населения.

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА: механизм государственного регулирования, методы, рычаги, инструменты регулирования, международная миграция населения, миграционная политика, система управления трудовой миграцией.

ANNOTATION. The paper presents results of research on the regulation of international labor migration, elucidated the direction and scope of labor migration in the world, presented the mechanism for regulation of migration flows, analyzed the situation and development of the state migration policy, proposed the suggestions for improving the state policy of Ukraine in the sphere of international labor migration.

KEYWORDS: mechanism of state regulation, methods, levers, regulatory instruments, international migration, migration policy, regulatory system of labour migration,

Постанова проблеми. Міжнародна трудова міграція є однією із найважливіших проблем сучасності. Вона розглядаються не тільки як просте механічне пересування людей, а як складний соціально-економічний процес, що зачіпає різні сторони життєдіяльності суспільства.

У сучасному глобалізованому світі міжнародна трудова міграція населення стала важливим чинником світового розвитку, що забезпечує гнучкість міжнародного ринку праці, залучення країн з слабо розвинутою економікою до світової культури виробництва.

Міжнародна трудова міграція, відіграє дедалі зростаючу роль у загальному потоці міжнародних світових міграцій. В теперішній час вже практично всі країни світу беруть участь у міжнародному обміні трудовими ресурсами в якості імпортерів та експортерів робочої сили. Згідно з даними Міжнародної організації праці, в кінці ХХ в. у світі налічувалося в цілому не менше 120 млн легальних трудових мігрантів і членів їх сімей. Міжнародна трудова міграція стала невід'ємною частиною сучасної системи світового господарства, присутність іноземних працівників в розвинених країнах світу перетворилося з тимчасового явища в структурний елемент їхньої економіки.

Наприкінці ХХ ст. глобальні переміщення населення стали однією із основних складових процесу глобалізації світової економіки. Вона охоплює практично всі країни і континенти. Україна в контексті свого географічного положення та внаслідок історичних, соціальних, економічних і політичних причин, протягом двадцяти років незалежності, стала активним учасником процесів міжнародної трудової міграції.

Незважаючи на усвідомлення науковцями всієї важливості міграційних процесів, регулювання ними здійснюється не завжди ефективно. Водночас проблема регулювання міграційними процесами виходить за межі окремих країн і набуває важливого значення, потребуючи формування ефективних механізмів управління ними на транснаціональному рівні [5, с. 255].

Таким чином, актуальність теми дослідження обумовлена, по-перше, необхідністю вивчення особливостей міжнародної трудової міграції, яка в умовах глобалізації набуває нових рис і, по-друге, необхідністю вдосконалення процесу регулювання трудової міграції на міжнародному ринку праці.

Аналіз основних джерел і публікацій. Теоретико-методологічним підґрунтям роботи стали праці вітчизняних учених: Е.М. Лібанової, О.А. Малиновської, В. Геєця, В. Крючковського, О. Шиманської та ін.

Значний внесок у розробку методології та методики дослідження міжнародної трудової міграції загалом внесли зарубіжні вчені: М.Б. Денисенко, Ж.А. Зайончковська, В.О. Іонцев, В.І. Переведенцев, Е. Равенстейн, Е.А. Плаксен, Н.В. Тарасова, А.В. Топилін, Б. Гхош, Р. Епплеярд.

Таким чином, як у зарубіжній, так і в вітчизняній літературі накопичено значний матеріал з дослідження проблем міжнародної міграції. Разом з тим, ряд питань все ж таки ще вимагає поглибленого наукового дослідження, оскільки зміни останніх років, що відбулись практично у всіх сферах життєдіяльності, спрямували міграційні процеси в нове русло свого розвитку та викликали необхідність у новому підході до розуміння суті цього явища.

Метою дослідження є визначення та обґрунтування основних складових механізму державного регулювання міжнародної трудової міграції.

Основний матеріал. В умовах глобалізації міжнародна трудова міграція як складова міжнародної міграції, будучи похідною від соціальних, економічних, політичних, демографічних та інших процесів, перестає бути звичайним наслідком цих процесів і доповненням до них. Вона реально впливає на розвиток економічних, політичних, соціальних, духовно-ідеологічних просторів у світових масштабах [5, с. 255].

Напрями міжнародної міграції змінюються під впливом економічних процесів в окремих країнах, регіонах, у світовому господарстві в цілому. Центром тяжіння імміграції здавна були США, Канада і Австралія, населення яких повністю або частково складається з нащадків іммігрантів. Високий рівень життя в цих країнах притягує іммігрантів з усього світу.

Характерною особливістю сучасної міграції є те, що її потоки складаються з двох напрямків, і, отже, одна держава може бути як країною-донором, так і країною-реципієнтом. Великобританія і США є одночасно і одними з головних країн-реципієнтів у світі, і донорами для окремих держав (США донор для Канади, Великобританія — для Австралії). У США починаючи з кінця 60-х років переважає частка іммігрантів з країн, що розвиваються. Кількість вихідців з Азії та Латинської Америки в імміграційному потоці досягає 88 %. Для таких іммігрантів характерно компактне розселення, що призводить до формування етнічного бізнесу. Так, у кінці 80-х, за даними американських дослідників, 47,5 % корейського населення були підприємцями, 27,6 % — працювали за наймом на цих же фірмах. Для іранських мігрантів ці цифри становили відповідно 56,7 % і 4,6 %. Традиційними сферами розвитку етнічного бізнесу є будівництво, торгівля і сфера послуг.

Що ж стосується України, то за даними Державної служби зайнятості у 2007 році в іноземних роботодавців працювало 72,2 тис. українців, а в 2008 році — 80 тис., що на 30,72 % більше. У кризовому 2009 році чисельність працевлаштованих зменшилася на 4,6 тис. осіб, проте вже у 2010 році досягла докризового рівня — 80,4 тис. осіб, у 2011 році кількість трудових мігрантів зросла на 0,2 тис. осіб порівняно з попереднім періодом [6]. Основними цільовими країнами зовнішньої міграції були найближчі географічні сусіди України — Росія і Польща, але у теперешній час міграція спрямована в Італію, Чехію, Угорщину, Іспанію та Португалію тощо.

У 2011 р. країною останнього перебування за кордоном для майже половини трудових мігрантів була Російська Федерація 48,1 %. В Італію та Чеську Республіку виїжджали відповідно 13,5 % і 11,9 % трудових мігрантів, у Польщі працювали 8,2 %, серед інших країн — Угорщина — 3,2 %, Іспанія — 2,7 % і Португалія — 2,6 % [7].

Як правило, іноземних робітників залучають до роботи у тих сферах і галузях, де задіяна велика частка ручної праці, а саме: обслуговування приватних помешкань, догляд за літніми людьми та дітьми, будівництво, сфера послуг у ресторанному та готельному бізнесі, в обробній промисловості та торгівлі, у сільському господарстві. У Чехії іноземні робітники задіяні в основному у сфері торгівлі та будівництві, на сільськогосподарські роботи виїжджають переважно до Польщі та Іспанії, в Італії та Португалії іноземних робітників залучають на роботу у домогосподарствах, у Франції та Німеччині половина всіх іммігрантів зайнята в обробній промисловості та торгівлі. Така ситуація свідчить про орієнтацію окремих галузей виробництва на іноземну робочу силу.

У Європі в останні роки спостерігається зміни у традиційній структурі зайнятості іммігрантів: збільшується відсоток іноземців, що працюють у сфері послуг, інформаційних технологій, у фінансовій і підприємницькій діяльності; знижується рівень зайнятості у ресторанно-готельному бізнесі, сталеливарній промисловості, металообробці, автомобілебудуванні.

Отже, усе сказане доводить, що міжнародна міграція — це глобальна проблема, характерними особливостями якої є переміщення населення між державами, розв'язання якої можливе тільки за умови поєднання зусиль усієї міжнародної спільноти.

Сьогодні проблема міжнародної трудової міграції повинна стосуватися не лише тих країн, які активніше відчувають вплив міграційних потоків, але й решти країн, яких тільки починає охоплювати міжнародний міграційний процес. Сучасні держави не можуть самостійно вдосконалювати регулювання міжнародної міграції. Цей процес вимагає інтенсивного впровадження механізмів регулювання міграційними потоками, пристосовуючись і враховуючи інтереси всіх учасників глобального міграційного процесу. Впровадження механізмів регулювання міграційними процесами здійснюється на трьох рівнях: національному, міжнаціональному та транснаціональному, де контроль і методи управління будуть здійснюватися відповідними органами.

Тобто, ефективна міграційна політика має включати в себе інтереси національних держав, міжнародних організацій та міждержавних інституцій. Узяті разом, вони утворюють глобальну систему регулювання міжнародною міграцією, яка є складовою системи глобального управління [5, с. 258].

Для реалізації ефективного функціонування міграційної політики як на державному, так і на міжнародному рівні має бути сформовано ефективний механізм регулювання міграційними процесами імміграційний контроль з урахуванням вимог національної безпеки і потреб національних економік у використанні іноземної робочої сили.

Механізм регулювання міжнародною міграцією, включає в себе ряд методів, інструментів і важелів, за допомогою яких відбувається регулювання механічним переміщенням трудоактивного населення на національному, міжнаціональному та транснаціональному рівнях (рис. 1).

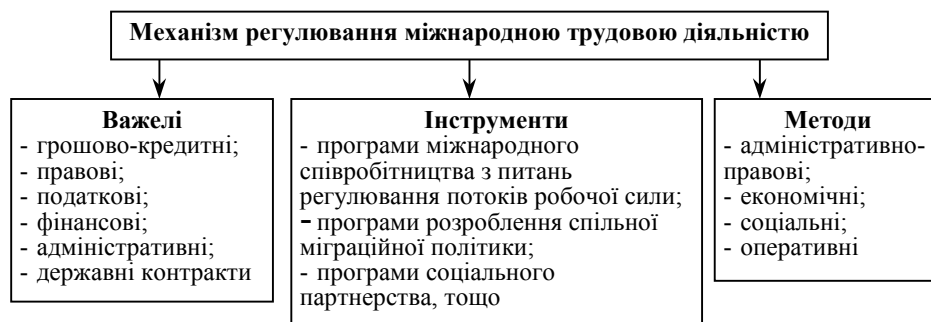

Рис. 1. Основні складові механізму регулювання міжнародною трудовою міграцією (розроблено автором)

До основних методів регулювання зовнішньої трудової міграції відносять адміністративно-правові, економічні, соціальні та оперативні. Перші включають в себе заходи національного законодавства, що визначають юридичний, політичний і професійний статус іммігрантів у даній країні. Заходи економічного регулювання покликані створювати мотиваційні стимули для оптимізації трудових міграційних потоків. Завданням соціальних заходів є створення належних умов для життєдіяльності мігрантів, захист від економічної та соціальної деградації. Оперативні заходи виконують коригувальну і координуючу функції, а також здійснюють моніторинг трудових міграційних процесів.

Інструменти регулювання міжнародною трудовою міграцією — це програми регулювання міграційними процесами, які використовуються країнами-учасницями, для збалансованості попиту робочої сили з її пропозицією на міжнародному ринку праці.

Важелі регулювання міжнародною трудовою міграцією — засоби за допомогою, яких регулюється механічне переміщення трудоактивного населення.

Механізм державного регулювання міжнародного ринку праці здійснюється на основі національного законодавства приймаючих країн і країн, що експортують робочу силу, а також на основі міждержавних і міжвідомчих угод між ними.

Більшість країн світу, насамперед розвинуті західні країни, у своїй міграційній політиці пріоритетного значення, на сучасному етапі, надають імміграційному контролю, який включає в себе: посилення боротьби з нелегальною міграцією, кількісне обмеження трудової міграції, професійно-кваліфікаційне обмеження, штрафні санкції тощо. Це обумовлено прагненням захистити національні ринки праці від небажаної конкуренції, задовольнити потреби національних економік в іноземній робочій силі та створити надійні перешкоди для розвитку міжнародних конфліктів і тероризму.

В Україні механізм регулювання міжнародною міграцією пов'язаний з низкою проблем, по-перше, відсутністю належного інформаційно-аналітичного забезпечення аналізу та оцінювання міжнародної міграції населення, по-друге, проблемами правового та інституційного характеру. Крім того, на міжнародному ринку праці до сих пір немає єдиного концептуального підходу щодо регулювання трудової міграції. Перелічене має негативний вплив на формування та реалізацію ефективної міграційної політики будь-якої держави.

Удосконалення механізму регулювання міграційних процесів в односторонньому порядку, із врахуванням лише внутрішніх інтересів, неможливо. Програма удосконалення державної міграційної політики повинна орієнтуватися на міжнародні програми, міжнародні декларації, домовленості, конвенції, пакти та угоди щодо регулювання міждержавних міграційних процесів.

Отже, потрібно активніше долучатися до діючих міжнародних програм, які направлені на формування ефективної міграційної політики та впроваджувати запропоновані заходи, для стабілізації міграційних потоків на державному рівні:

- провести реформування нормативно-правової бази у сфері зайнятості з метою її відповідності до міжнародних норм і принципів;
- розробити заходи щодо забезпечення ефективної зайнятості та зменшення рівня безробіття;

— узагальнити міжнародну практику здійснення державної політики у сфері трудової міграції країнами-донорами робочої сили в країни-реципієнти.

— здійснювати постійний моніторинг за реалізацією чинних двосторонніх і багатосторонніх угод у сфері працевлаштування з метою підвищення їхньої ефективності.

Звісно, кожна країна є суверенною у формуванні напрямів та цілей щодо регулювання міграційними процесами, але невід'ємною умовою функціонування ефективного механізму регулювання міжнародною трудовою міграцією є дотримання міжнародних правових норм і стандартів, поєднання національних інтересів щодо розроблення спільної міграційної політики країнами-учасницями.

Висновки. В умовах глобалізації важливим фактором соціально-економічного розвитку більшості країн світу є міжнародна міграція населення.

Основною причиною міжнародної міграції робочої сили є стан та розвиток ринкової економіки країн-учасниць. Трудові ресурси у відповідності з ринковими законами шукають собі найвигідніші робочі місця з максимальною віддачею.

Міжнародна міграція, як явище суперечливе і неоднозначне, вимагає конкретних заходів щодо її впорядкування, яке повинне здійснюватися за допомогою міжнародно-правового регулювання міграційних процесів з урахуванням глобальних інтересів світового співтовариства, об'єктивних можливостей окремо взятих держав і особливостей розвитку народонаселення в сучасних умовах.

На сьогоднішній день Україна тільки приступила до формування всебічної, науково обґрунтованої системи регулювання міграційних процесів. Зараз основними цілями державної міграційної політики є подолання зростаючих масштабів міграційних процесів, регулювання міграційних потоків, створення умов для безперешкодної реалізації прав мігрантів.

Механізм державного регулювання міжнародною трудовою міграцією потребує подальшого його вдосконалення, оскільки в умовах глобалізації тільки злагоджена взаємодія основних складових механізму (методів, важелів, інструментів) в поєднанні з ринковими процесами саморегуляції взмозі стабілізувати ситуацію на міжнародному ринку праці. Збалансувати попит і пропозицію робочої сили, налагодити систему підготовки та перепідготовки кадрів за пріоритетними для міжнародної економіки напрямками. Вирішення цієї проблеми неможливе без врахування тенденцій міжнародного розподілу праці, здійснення міжнародної політики співробітництва в сфері розвитку та глобалізації наукового, інтелектуального потенціалу суспільства, розвитку міжнаціональних механізмів регулювання трудовою міграцією.

Література

1. Бараник З.П. Функціонування ринку праці: статистична оцінка: Монографія. — К.: КНЕУ, 2007. — 392 с.
2. Полковниченко С.О. Особливості європейського вектора трудової міграції населення України / С.О. Полковниченко // Економіка праці. — 2011. — №3(11) — С. 186—190.
3. Малиновська О.А. Мігранти, міграція та Українська держава: аналіз управління зовнішніми міграціями: Монографія. — К.: Вид-во НАДУ, 2004. — 236 с.
4. Малиновська О.А. Україна, Європа, міграція: міграції населення України в умовах розширення ЄС. — К.: Бланк-Прес, 2004. — 171 с.

5. Юськів Б. М. Глобалізація і трудова міграція в Європі: монографія — Рівне : Видавець О. М. Зень, 2009. — 476 с.

6. Офіційний сайт Державної служби зайнятості [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.dcz.gov.ua/>

7. Офіційний сайт Державного комітету статистики [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

8. Офіційний сайт Міжнародної організації з міграції в Україні [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://iom.org.ua/ua/>

Статтю подано до редакції 10.10.2012 р.

УДК 339.92:338.46

О.В. Руденко,
аспірант кафедри міжнародної торгівлі,
Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана

СУЧАСНА РОЛЬ ПОСЛУГ У ФОРМУВАННІ ПОСТІНДУСТРІАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

АНОТАЦІЯ. У статті досліджено і проаналізовано етапи розвитку ринку послуг, сучасні тенденції та перспективи розвитку міжнародної торгівлі ними. Розглянуто зміни, що відбулися у структурі світового ринку послуг за останнє десятиліття, його масштаби, зв'язок та співвідношення із світовим ринком товарів. Показано вплив зростання торгівлі послугами у формуванні нового типу економіки та у розвитку світового господарства в цілому.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: послуги, міжнародна торгівля, світовий ринок послуг, глобалізація.

АННОТАЦИЯ. В статье исследованы и проанализированы этапы развития рынка услуг, современные тенденции и перспективы развития международной торговли ими. Рассмотрены изменения, произошедшие в структуре мирового рынка услуг за последнее десятилетие, его масштабы, связь и соотношение с мировым рынком товаров. Автор показывает влияние роста торговли услугами в формировании нового типа экономики и в развитии мирового хозяйства в целом.

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА: услуги, международная торговля, мировой рынок услуг, глобализация.

ANNOTATION. The article explores and analyzes the stages of service market development, current trends and prospects for this type of international trade. The changes that have occurred in the structure of the world service market over the last decade, its scope, and correlation with the world market of goods are also considered. The author shows the impact of increased trade in services in the formation of a new type of economy and development of world economy as a whole.

KEYWORDS: services, international trade, global services market, globalization

Постановка проблеми: Процес глобалізації стає передумовою для все більшого поглиблення взаємозв'язків та активізації торгівельних відносин. Він охоплює не лише рух капіталу, людських ресурсів і товарів, послуг. Міжнародна